

ISSN 2518-1483 (Online),
ISSN 2224-5227 (Print)

2017 • 3

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

БАЯНДАМАЛАРЫ

ДОКЛАДЫ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

REPORTS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ЖУРНАЛ 1944 ЖЫЛДАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ЖУРНАЛ ИЗДАЕТСЯ С 1944 г.
PUBLISHED SINCE 1944

Бас редакторы
х.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА академигі **М.Ж. Жұрынов**

Редакция алқасы:

Адекенов С.М. проф., академик (Қазақстан) (бас ред. орынбасары)
Боос Э.Г. проф., академик (Қазақстан)
Величкин В.И. проф., корр.-мүшесі (Ресей)
Вольдемар Вуйцик проф. (Польша)
Гончарук В.В. проф., академик (Украина)
Гордиенко А.И. проф., академик (Белорус)
Дука Г. проф., академик (Молдова)
Илолов М.И. проф., академик (Тәжікстан),
Леска Богуслава проф. (Польша),
Локшин В.Н. проф. чл.-корр. (Қазақстан)
Нараев В.Н. проф. (Ресей)
Неклюдов И.М. проф., академик (Украина)
Нур Изура Удзир проф. (Малайзия)
Перни Стефано проф. (Ұлыбритания)
Потапов В.А. проф. (Украина)
Прокопович Полина проф. (Ұлыбритания)
Омбаев А.М. проф. (Қазақстан)
Өтелбаев М.О. проф., академик (Қазақстан)
Садыбеков М.А. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Сатаев М.И. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Северский И.В. проф., академик (Қазақстан)
Сикорски Марек проф., (Польша)
Рамазанов Т.С. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Такибаев Н.Ж. проф., академик (Қазақстан), бас ред. орынбасары
Харин С.Н. проф., академик (Қазақстан)
Чечин Л.М. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Харун Парлар проф. (Германия)
Энджун Гао проф. (Қытай)
Эркебаев А.Э. проф., академик (Қырғыстан)

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының баяндамалары»
ISSN 2518-1483 (Online),
ISSN 2224-5227 (Print)

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» Республикалық қоғамдық бірлестігі (Алматы қ.)
Қазақстан республикасының Мәдениет пен ақпарат министрлігінің Ақпарат және мұрағат комитетінде 01.06.2006 ж.
берілген №5540-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 2000 дана.

Редакцияның мекенжайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., 220, тел.: 272-13-19, 272-13-18,
<http://nauka-nanrk.kz>, reports-science.kz

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2017

Типографияның мекенжайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Муратбаева көш., 75.

Главный редактор
д.х.н., проф., академик НАН РК **М. Ж. Журинов**

Редакционная коллегия:

Адекенов С.М. проф., академик (Казахстан) (зам. гл. ред.)
Боос Э.Г. проф., академик (Казахстан)
Величкин В.И. проф., чл.-корр. (Россия)
Вольдемар Вуйцик проф. (Польша)
Гончарук В.В. проф., академик (Украина)
Гордиенко А.И. проф., академик (Беларусь)
Дука Г. проф., академик (Молдова)
Илолов М.И. проф., академик (Таджикистан),
Леска Богуслава проф. (Польша),
Локшин В.Н. проф. чл.-корр. (Казахстан)
Нараев В.Н. проф. (Россия)
Неклюдов И.М. проф., академик (Украина)
Нур Изура Удзир проф. (Малайзия)
Перни Стефано проф. (Великобритания)
Потапов В.А. проф. (Украина)
Прокопович Полина проф. (Великобритания)
Омбаев А.М. проф. (Казахстан)
Отелбаев М.О. проф., академик (Казахстан)
Садыбеков М.А. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Сатаев М.И. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Северский И.В. проф., академик (Казахстан)
Сикорски Марек проф., (Польша)
Рамазанов Т.С. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Такибаев Н.Ж. проф., академик (Казахстан), зам. гл. ред.
Харин С.Н. проф., академик (Казахстан)
Чечин Л.М. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Харун Парлар проф. (Германия)
Энджун Гао проф. (Китай)
Эркебаев А.Э. проф., академик (Кыргызстан)

«Доклады Национальной академии наук Республики Казахстан»

ISSN 2518-1483 (Online),

ISSN 2224-5227 (Print)

Собственник: Республиканское общественное объединение «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан №5540-Ж, выданное 01.06.2006 г.

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 2000 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г.Алматы, ул.Шевченко, 28, ком.218-220, тел. 272-13-19, 272-13-18

<http://nauka-nanrk.kz> reports-science.kz

©Национальная академия наук Республики Казахстан, 2017 г.

Адрес типографии: ИП «Аруна», г.Алматы, ул.Муратбаева, 75

E d i t o r i n c h i e fdoctor of chemistry, professor, academician of NAS RK **M.Zh. Zhurinov****E d i t o r i a l b o a r d:****Adekenov S.M.** prof., academician (Kazakhstan) (deputy editor in chief)**Boos E.G.** prof., academician (Kazakhstan)**Velichkin V.I.** prof., corr. member (Russia)**Voitsik Valdemar** prof. (Poland)**Goncharuk V.V.** prof., academician (Ukraine)**Gordiyenko A.I.** prof., academician (Belarus)**Duka G.** prof., academician (Moldova)**Ilov M.I.** prof., academician (Tadjikistan),**Leska Boguslava** prof. (Poland),**Lokshin V.N.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Narayev V.N.** prof. (Russia)**Nekludov I.M.** prof., academician (Ukraine)**Nur Izura Udzir** prof. (Malaysia)**Perni Stephano** prof. (Great Britain)**Potapov V.A.** prof. (Ukraine)**Prokopovich Polina** prof. (Great Britain)**Ombayev A.M.** prof. (Kazakhstan)**Otelbayv M.O.** prof., academician (Kazakhstan)**Sadybekov M.A.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Satayev M.I.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Severskyi I.V.** prof., academician (Kazakhstan)**Sikorski Marek** prof., (Poland)**Ramazanov T.S.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Takibayev N.Zh.** prof., academician (Kazakhstan), deputy editor in chief**Kharin S.N.** prof., academician (Kazakhstan)**Chechin L.M.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Kharun Parlar** prof. (Germany)**Endzhun Gao** prof. (China)**Erkebayev A.Ye.** prof., academician (Kyrgyzstan)**Reports of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.****ISSN 2224-5227****ISSN 2518-1483 (Online),****ISSN 2224-5227 (Print)**

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of Information and Archives of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan N 5540-Ж, issued 01.06.2006

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 2000 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of.219-220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,

<http://nauka-nanrk.kz> / reports-science.kz

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2017

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty

**REPORTS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

ISSN 2224-5227

Volume 3, Number 313 (2017), 173 – 179

UDC 332.1(574):001.895

A.A. Boltaeva

Narxoz University, Almaty city

b_aika01@mail.ru**DEVELOPMENT OF SOCIAL RESPONSIBILITY
OF BUSINESS IN KAZAKHSTAN**

Abstract: In this article the main directions of development of social responsibility of business are considered, its concept as an economic category is given. The development of elements of social business is presented.

Formation of social responsibility of the state and business is one of the basic conditions for sustainable development. Social responsibility in the modern world is perceived not only as a charity, but also as an effective activity that enhances the business reputation and capitalization of the company. This is a voluntary contribution of business to the development of society, social, economic and environmental spheres. This is a conscious investment of business in the future.

The results of conducted specialized studies that demonstrate the low awareness of business entities of Kazakhstan about the social responsibility of business, as well as the lack of a common understanding of the concept of social responsibility of business by various stakeholders, are also analyzed.

In the author's opinion, in Kazakhstan it is necessary to improve the system of social responsibility of business, to develop an analytical tool for the effectiveness of its functioning, at the legislative level, to determine the procedure for the preparation and audit of social reporting.

Replacing these gaps is a prerequisite for improving the competitiveness of Kazakhstan's business.

Key words: State, business, social responsibility of business, social development, social audit, ethics, standards of social responsibility.

УДК 332.1(574):001.895

А. А. Болтаева

Нархоз Университеті, Алматы қ.

**ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БИЗНЕСТІҢ ӘЛЕУМЕТТІК
ЖАУАПКЕРШІЛІГІНІҢ ДАМУЫ**

Андатпа: Аталмыш мақалада бизнестің әлеуметтік жауапкершілігін дамытудың негізгі бағыттары қарастырылады, оның экономикалық категория ретінде анықтамасы беріледі. Әлеуметтік бизнес элементтерін дамыту қарастырылған.

Мемлекет пен бизнестің әлеуметтік жауапкершілігінің қалыптасуы тұрақты дамудың негізгі шарттарының бірі болып табылады. Заманауи әлемде әлеуметтік жауапкершілік тек қайырымдылық қана емес, сонымен қатар компанияның іскерлік беделі мен капитализациясын жоғарылататын тиімді қызмет. Бұл бизнестің қоғамның әлеуметтік, экономикалық және экологиялық салаларының дамуына қосқан ерікті үлесі. Бұл бизнестің саналы түрде болашаққа салған инвестициялары.

Сондай ақ, мақалада арнайы жүргізілген зерттеулердің нәтижесі талданады, оларға сәйкес, Қазақстандағы бизнес субъектілерінің бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі жөнінде хабардар болуының өте төмен деңгейі және әртүрлі мүдделі жақтардың бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі тұжырымдамасының ортақ түсінігінің жоқтығын көрсетіп отыр.

Автордың пайымдауынша, Қазақстанда бизнестің әлеуметтік жауапкершілік жүйесін жетілдіру, оның тиімді әрекет етуінің аналитикалық құралдарын әзірлеу, заңды деңгейде әлеуметтік есепті дайындау реті қажет.

Аталмыш мәселелердің шешілуі қазақстандық бизнестің бәсекеге қабілеттілігін жоғарылатудың қажетті шарты болып табылады.

Тірек сөздер: мемлекет, бизнес, бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі, әлеуметтік даму, әлеуметтік аудит, этика, әлеуметтік жауапкершілік стандарттары.

Бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі соңғы жылдары Қазақстанның іскерлік және ғылыми орталарында белсенді талқыға салынууда. Қоғамның тұрақты дамуында әлеуметтік үлес идеясы бизнесті жүргізудің өркениетті белгісі ретінде бизнес-қоғамдастықтар және мемлекеттік құрылымдар тарапынан қолдау табуда. Бұл әсіресе, қазақстандық ірі кәсіпкерлікте басымырақ көрінеді, десек те, өз қызметінде бизнестің әлеуметтік жауапкершіліктұжырымдамасы мен элементтерін жүзеге асыратын шағын және орта кәсіпорындардың саны да өсіп келеді.

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Біздің басты мақсатымыз - 2050 жылға қарай мықты мемлекеттің, дамыған экономиканың және жалпыға ортақ еңбектің негізінде берекелі қоғам құру»-деп басты мақсатты көрсеткен болатын. Соның ішінде «Әлеуметтік саясаттың жаңа принциптері – әлеуметтік кепілдіктер және жеке жауапкершілік» атты бөлім қарастырылған. Ондағы ең басты мақсат - әлеуметтік қауіпсіздік және азаматтарымыздың бақуаттығы. Бұл – қоғамдағы тұрақтылықтың ең жақсы кепілі. Біздің қоғамда уақыт сынына төтеп бере алатын жаңартылған және әлдеқайда тиімді әлеуметтік саясатқа деген сұраныс өсіп келеді. Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, әлеуметтік саясаттың мінсіз және әмбебап үлгісі жоқ. Бұл барлық азаматтары сол әлеуметтік жүйеге қанағаттанатындай бірде-бір қоғамның жоқтығы сияқты. Әлеуметтік қауіпсіздік және азаматтардың бақуаттығы мәселелерін шешу - бұл әрбір қазақстандыққа әсер ететін қиын және өте маңызды міндет болып табылады.

Жолдаудағы «Әлеуметтік саясаттың жаңа принциптері – әлеуметтік кепілдіктер және жеке жауапкершілік» бөлімінде әлеуметтік саясаттың жаңа қағидалары қарастырылған: «...мемлекет, әсіресе, жаһандық дағдарыс жағдайында, азаматтарға ең төменгі әлеуметтік стандарт кепілдігін беруі тиіс. Басты міндет - кедейшіліктің өсуіне жол бермеу. Кедейшілік ешбір қазақстандық үшін әлеуметтік перспективаға айналмауы керек. Мемлекет әлеуметтік қолдауды тек бұған мұқтаж топтарға ғана көрсетуі тиіс. Біз өңірлерді дамытуда әлеуметтік теңгерімсіздік мәселелерін шешуге назар аударуға тиіспіз. Біз еңбекпен қамтуды қамтамасыз ету және еңбек төлемі саясатын жаңғыртуға тиіспіз. Бұл айтылып отырған қағидалар біздің елімізде ең өзекті мәселелер мен қолға алу керек жағдайлар. Сонымен қатар бұл мәселелерді қолдау жұмыстары ең алдымен өңірлер мен аймақтарда жүргізілуі керек»[1].

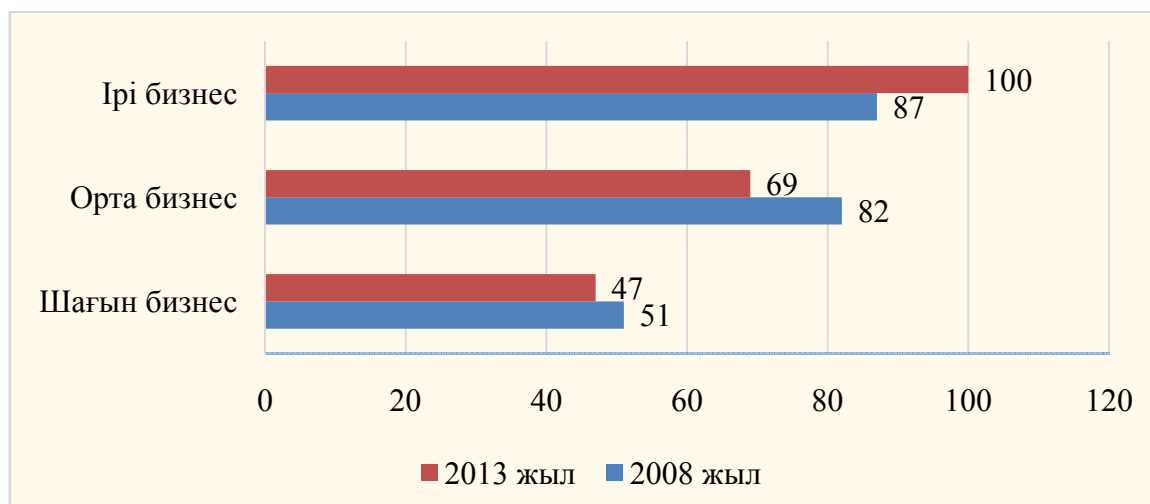
Осындай Елбасы қойған салиқалы міндет тұрғысында әлеуметтік жаңғыртулар мен әлеуметтік кепілдіктерді жүзеге асыру үшін ұйымдағы әлеуметтік басқарудың дамуын қамтамасыз ету мәселелері өте өзекті болып табылады.

Ұйымның әлеуметтік дамуы оның әлеуметтік ортада жоғарғы дәрежеге көтерілгендігін көрсетеді – заттай, қоғамдық және рухани шарттарда, ұйымның жұмысшылары еңбек етеді және отбасыларымен бірге тұрады, сол жерде қажеттіліктердің қолданылуы мен сараптауы жүзеге асырылады, тұлғалар арасында объективті байланыс орнатылады, олардың моралды-этикалық құндылықтарының маңыздылығы табылады. Осыған байланысты, әлеуметтік даму бірінші кезектегі тапсырмаларды орындауы қажет.

Әлеуметтік басқаруда тағайындау адамдарға ерекше әсер етеді. Оның негізгі есебі әлеуметтік басқару бөлімдерден тұрады және ұйымның еңбек жағдайына тиісті қызметкерлері үшін жасайтын және тұрақты жақсарту деңгейіне жететін процес.

Әлеуметтік ұйымның дамуымен басқару тәсілдері, ғылыми тәсілді негізге ала отырып, әлеуметтік процес заңдылықтары, саяси есептеуді өнер-білімге, әлеуметтік мәселелерді шешуге рұқсат беретін процедуралардың жиынтығы және сенімді әлеуметтік нормативтер қосындысы деп есептеуге болады. Қоғамдағы әлеуметтік басқару процесі сияқты мақсаттар мен міндеттерді анықтаудың астарында саяси мән жатыр. Сондықтан негізгі принциптердің бірі – оған саяси тұрғыдан қарау принципі. Қазіргі біздің қоғамда жүріп жатқан процестер заңды түрде басшылыққа саяси тұрғыдан қарау принципін тереңдету арқылы жүзеге асырылуда[2].

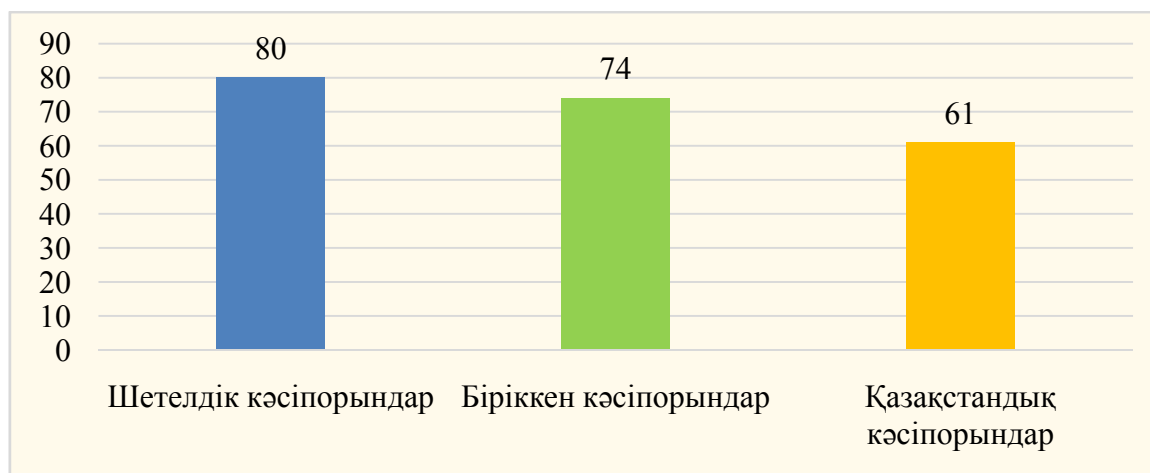
Десек те, Қазақстанда бизнестің әлеуметтік жауапкершілігіне байланысты ауқымды зерттеулер санаулы ғана жүргізілген. Оның ең алғашқысы 2008 жылы БҰҰ жүргізілсе, соңғысын тек 2013 жылы САНДЖ зерттеу орталығы жүргізген (1-сурет).

1-сурет – Қазақстандағы кәсіпорындардың «Бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі жөнінде хабардар болуы» бойынша зерттеулер нәтижесі, %

Зерттеулер нәтижелері көрсеткендей соңғы бес жылда бизнес өкілдерінің бизнестің әлеуметтік жауапкершілігінен хабардар болу деңгейі (Сіз бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі жөнінде естідіңіз бе?) орташа есеппен алғанда 3%-ға өскен (60%-дан 63%-ға дейін). Соның ішінде ірі компаниялар шағын бизнеспен (47%) салыстырғанда 100% бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі жөнінде мағлұматы бар.

Шетелдік компаниялармен салыстыру барысында келесі мәліметтер алынды (2-сурет).

2-сурет - Бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі жөнінде білетін меншік формалары бойынша кәсіпорындар саны

Меншік формалары бойынша шет елдік және біріккен кәсіпорындар қазақстандық кәсіпорындармен салыстырғанда бизнестің әлеуметтік жауапкершілігінен хабардар [3].

Қуантарлық жәйт, Қазақстанда 2015 жылы «Бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі. Қазақстанның 30 компаниялары мысалында Case-study» тақырыбы бойынша зерттеулер жүргізілді. Аталмыш зерттеулер аясында бизнестің әлеуметтік жауапкершілігі бойынша 46 жоба белгіленген. Зерттеу нәтижелерінің көрсетуінше, қазақстандық компаниялардың басым көпшілігі бизнестің әлеуметтік жауапкершілігін «қайырымдылық» деп қарастырады екен [4].

Сондықтан, қазақстандық бизнес әлі де бизнестің әлеуметтік жауапкершілігін ұғыну кезеңінде деуге болады.

Компаниялардың әлеуметтік бағыттарының ең бастыларынан мыналар ерекшеленеді: қызметкерлердің дамуы, денсаулық сақтау және қауіпсіз еңбек жағдайы, әлеуметтік қайта құрылымдау, табиғи ортаны қорғау қызметі, жергілікті қауымның өркендеуі, ресурстарды үнемдеу, адал іскерлік қызмет.

Бірінші бағыт – қызметкерлердің дамуы дегеніміз компанияның әлеуметтік бағдарламаларына тиісті. Ол мекемедегі дарынды қызметкерлерді ұстап қалуды мақсат ететін қызметкерлердің даму стратегиясын қамтиды. Компанияның қызметкерлерді дамыту туралы әлеуметтік бағдарламалар келесі бағыттары пайдалана алады: үйрету және кәсіби машықтарының жетілдірілуі, қызметкерлердің әлеуметтік пакеттің қолданулары, демалыс жағдайларын жасау, ішкі қарым-қатынастырды жақсарту, қызметкерлердің басқарушылық шешімдерді қабылдауға қатысушылық білдіруі, және т.б.

Екінші бағыт – денсаулық сақтау және қауіпсіз еңбек ортасы. Ол компанияның әлеуметтік бағдарламасындағы денсаулық сақтау және жұмыс орындарындағы қауіпсіздікті көздеген, заңмен бекітілген нормаларға негізделген шарттары.

Жоғарыда айтылған компанияның әлеуметтік белсенділігін қамтитын бағдарламалар мыналар: еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы, мекемедегі қызметкерлерге медициналық қызмет көрсету, санитарлық-гигиеналық шарттардың орындалуы, мекемеде бала туу мен ана болуға қолдау көрсету, кәсіптік сырқаттың алдын ал шаралары және т.б.

Үшінші бағыт – әлеуметтік қайта құрылымдау – дегеніміз қайта құрылымдауға шақырған қызметшінің жағдайы үшін жасалынатын компанияның әлеуметтік бағдарламасы (әдетте мекемедегі құрылымдық өзгерістерге байланысты кәсіби қайта даярлау, жұмысқа тұруда жәрдемдесу ақпараттық науқандар мен іс шаралар жүргізіледі, қызметтен қысқартуға түскен қызметкерге өтемдік төлемдер төлеу жүзеге асырылады).

Төртінші бағыт – табиғи ортаны қорғау қызметі және ресурстарды үнемдеу шаралары - қоршаған ортаға зиянды әсерді қысқартуды мақсат етеді. Табиғи қорларды үнемді тұтынуға, қайтадан пайдалану және қалдықтарды кәдеге жаратуға шақырады, қоршаған ортаның ластануын алдын алу шаралары, экологиялық қауіпсіз өндіріс процестерінің жүргізілуі, көлік тасымалдарының экологиялық қауіпсіз болуы, көгалдандыру акциялары және мекемеде «сембіліктердің» жүргізілуін т.б. шараларды қамтиды.

Бесінші бағыт – жергілікті қауымдастықты дамыту – әр тұлға жергілікті бірлестіктің дамуына үлесін қоса отырып жүзеге асады. Компаниялар әр түрлі әлеуметтік бағдарламалар жүргізеді. Әлеуметтік қорғансыз қалған қоғамның қарттарына көмек көрсету акциялары, бала мен жасөспірімдерге жәрдемдесу шаралары, шаруашылық, тұрмыстық-коммуналдық салаларды дамыту шаралары, жергілікті білім және спорттық ұжымдарға демеуші болу, жергілікті мәдени, тарихи ескерткіштерді қорғап, сақтау шаралары, әлеуметтік тұрғыда маңызды зерттеулерді қолдау және қайырымдылық акцияларына қатысу, тағы сол сияқты іс шаралар жүргізеді.

Алтыншы бағыт – адал іскерлік тәжірибе. Оның мақсаты – мекеменің жабдықтаушылары, бизнес-серіктестері, клиенттері арасындағы өзара қарым-қатынастың әділетті де адал болуы. Бұл – жабдықтаушылар, бизнес-серіктестер, клиенттер және басқа да қатысы бар тұлғаларға деген ақпараттық ашықтық. Ақпараттық ашықтық дегеніміз басқару, тұтынушылар қауымдастығы, кәсіби бірлестіктер мен мемлекеттік құрылымдармен жұмыс істегендегі әділдік, қарым-қатынастың ашық және тура болуы. Мысалы, темекі сататын компаниялардың кәмелетке толмаған жасөспірімдерге темекі сатудан бас тартуы, сондай-ақ мемлекеттік басқарма, тұтынушылар қауымдастығы және түрлі кәсіподақтық ұжымдар сияқты қоғамдық ұйымдармен қызметтес болуы [5].

Компанияның нәтижелі әлеуметтік саясаты оның негізгі қажеттіктерін жүзеге асыруға және бәсекелестікке қатысуға мүмкіншілік береді. Бұл қоғамның, инвесторлардың, акционерлердің мекемеге деген сенімін арттыра түседі, сонымен қатар мекеменің бәсекеге қабілеттілігі жоғарылайды. Әлеуметтік жауапкершілігі бар бизнес қолайлы әлеуметтік ортаның келешекте ұзақ мерзімді және дамуда тұрақты болуын қамтамасыз етеді.

Әлеуметтік жауапкершілік - әр тұлға өз еркімен таңдайтын, заң талаптарынан тыс жатқан түсінік. Ол- қоғамның құндылықтарын байытатын кәсіпкерлердің ерікті міндеті, өз еркімен қабылданған шешімі.

Заманауи ұйымдар үшін әлеуметтік жауапкершілік мына мүмкіншіліктерді береді:

– пайданың өсуі бизнестің өсуін қарқындата түседі;

– компанияларға өзінің қоршаған ортаны қорғау, этикалық сала және басқа әлеуметтік қызметін сипаттайтын, әлеуметтік жауапкершілігі бар инвестицияларға қол жеткізу мүмкіншілігін береді. Компанияларды әлеуметтік жауапкершілік тұрғысынан бағалайтын бірнеше индекс бар. Ол FTSE4Good, Dow Jones Sustainable Index, және т.б.;

– операциялық шығындарды қысқарту, мысалы өндіріс қалдықтарын азайту арқылы немесе электр энергиясының пайдалануының тиімділігін көбейту немесе қайта өндеген материалдарды сату арқылы;

– брендті «жақсарту» және компания абыройын көтеру. Бұл компанияға бизнестің жаңа бағыттарын ашады;

– тұтынушылардың адалдығын сақтау, сауданы көтеру, (тұтынушылар өнімнің табиғат пен қоршаған ортаға зиянсыз екенін білгісі келеді, кейбір тұтынушылар тіпті ондай өнімге көбірек ақша төлеуге дайын);

– өнімділікті және өнімнің (қызметің) сапасын жоғарылату;

– қызметкерлерді қызықтыру және ұстап қалу (кез келген адам құндылығы оның құндылығымен бірдей компанияларда жұмыс істеуді қалайды);

– билік органдарының тарапынан наразылықты азайту;

– тәуекел басқарудың нәтижелілігін арттыру;

– бәсекеге қабілеттілікті жоғарылату [6].

Заманауи компаниялар қазіргі күні практикалық жүйелер мен корпоративтік әдеп, жоғары әлеуметтік жауапкершілік деңгей сияқты нәрселерге мұқтаж. Бұл жерде ең керектісі ол бизнестегі өзара қарым-қатынастардың, халықаралық стандарттарға сай келу және оларды қолдану.

Осы жағдайда материалдық және материалдық емес құндылықтарының пайда болуы, жұмыс орындарының қосылуы немесе азауы, қызметкерлердің адал жұмыс істеуі арқылы әлеуметтік функция жүзеге асырады.

Әлеуметтік жауапкершілік заңнан ерекшеленеді және ұйымның қызметкерлерінің, қала тұрғындарының, аймақтардың, елдің әлеуметтік жағдайларына ерікті пікір білдіру ретінде қарастырылады. Біздің ойымызша, әлеуметтік жауапкершілік түсінігі ұйымның немесе мекеменің әлеуметтік ортаны дамыту үшін өз қызметінің нәтижелерін бағалауды білдіреді.

Әлеуметтік жауапкершілік – экология, әлеуметтік әділдік, тең құқылық секілді жағдайларды қамтитын кең ауқымды түсінік. Ұйымдар қаржы, олардың қоғамға және экологияға сәйкес қоршаған орта әсері секілді үш салада өз жауапкершіліктерін көрсету қажет. Бұл тек кәсіпкерлікке ғана емес, сонымен қатар, үкіметтік, әлеуметтік және ерікті ұйымдарға қатысты [7].

Біздің көзқарасымыз бойынша, әлеуметтік жауапкершілік стандарттары, әлеуметтік жауапкершілік есебі мен бағалауы, әлеуметтік аудит сияқты элементтерден құралған кәсіпкерлік, мемлекет, азаматтық ұйым арасындағы жылдам байланысты қадағалауды жүзеге асыратын әлеуметтік жауапкершілік жүйесін құру қажет.

Әлеуметтік жауапкершілік стандартын айтарлықтай бірнеше елдер ішінде қазіргі таңда басты рөлді алғашқы таңда, бүкіләлемдік азамат құқығы декларациясымен, БҰҰ(Біріккен Ұлттар Ұйымы) балалар құқығы ұйымымен және басқа ұйымдармен анықталған әлеуметтік жауапкершілік ұйымдарын қамтамасыз ететін нормативтік талаптарды, саяси процедураларды құрайтын құжаттар алады [8].

Әлеуметтік жауапкершілік тәртібін белгілеуде қажеттілікке назар аудара отырып, әлеуметтік, өнеркәсіптік және де басқа ұйымдар мен мекемелердің, сонымен қатар АҚШ және Еуропа қызмет басқармалары серіктестік негізінде алғашқы халықаралық «Әлеуметтік жауапкершілік 8000» (SA 8000: 1997 жылғы) стандартын құрды.

Оның идеологиялық негізі болып, халықаралық ұйымдар құжаттарында қарастырылған балалар еңбегі және зорлау, әйелдер мен ерлер еңбегінің тең төленуі, бостандық, біріккен техника қауіпсіздігін құру, денсаулық сақтау және т.б. принциптер табылады. Стандарт талаптары кез-келген географиялық аумақтарға, өндірістік салаларға және мекемелерге(олардың көлеміне қарамастан) таралуы мүмкін. Соңғы айтылған ойларды қарастырып, (ұлттық заңдылық негізінде) және жоғарыда айтылған жағдайларды ескере отырып, барлық қызығушылық танытқан тұлғаларға стандарт талаптарына сәйкес, өмірге саясатты, процедураларды және түрлі әдістер мен тәсілдерді құрастырып және өткізу қажет.

SA 8000 әлеуметтік жауапкершілікті басқарудың тек бір ғана мүмкін әдістемесін айқындайды. Ол ИСО 9000(сапаны басқару) және ИСО 14001(қоршаған орта күзетін басқару) стандарттары

секілді жүйелік өткізгіштерде құралған, алайда, бағалау көрсеткіштерде қолданылатын базалық мәндермен ерекшеленеді.

SA 8000 тек арнайы базалық талаптарды орнатады және олардың орындалуы кезеңінде ғана компания қажетті стандартқа сай болуы мүмкін. Әлеуметтік жауапкершілік аудитінің ерекшелігі, ол тек компанияда фактілі жағдайларды дәстүрлі түрде тексеріп қоймай, сонымен қатар компанияда арнайы сұраныс жүргізіліп және қызығушылық танытқан барлық қоғамның (мекеме қызметкерлері ғана емес, сонымен қатар компания орналасқан аймақтарды қамтиды) пікірі қарастырылады. Ол үшін мақсатты топтармен сұхбат жүргізіледі. Сұраныс кезінде алынған ақпарат ауқымданып, объективті түрде куәландырылады. Егер аудит SA 8000 стандартына сәйкес куәлік беруге қажет оң нәтиже бермесе, сарапшылар мекеме жағдайын жақсартуға бағытталған кепілдеме құжаттарын даярлау қажет. Стандарт бұл түрде тек әлеуметтік-этикалық нормаларды ұстануды бағалау құралы ғана болып қоймай, сонымен қатар мекемені тексеретін көмекші құрал болып табылады.

Әлеуметтік жауапкершілікті есептеу мен бағалауда әлеуметтік жауапкершілікті қадағалайтын екінші элемент ол – есеп беру. Жылдық есеп беру секілді әлеуметтік сұхбат бойынша есеп беруге бағытталған сұлба жасап алу қажет [9].

Осылайша, әлеуметтік жауапкершілік бойынша есептеу құрғанда, негізгі мәселелердің бірі болып акционерлерде, менеджерлерде этика мен қаржы нәтижелері арасында байланысты көлемді түрде бағалай алмауы табылады, ал өлшенуге келмейтін мәселелер назарға алынбайды. Этикалық және әлеуметтік аспектілер ұйымда сапалы табыс алу үшін негізгі жылжымалы күш болып отыр және олардың болашақ 10 жылда ауқымдану үдерісі жалғасатын болса, олар жоғарғы деңгейге өседі.

ӘДЕБИЕТ

- [1] Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы, "Егемен Қазақстан газеті" № 7 шығарылым, 2013ж., 5-7 б.
- [2] Управление социальным развитием организации: Н.Н.Богдан, М.Г.Масилова. Учебное пособие. – Владивосток: ВГУЭС, 2009 г.– 284 с.
- [3] http://ngoexpert.kz/upload/files/issledovaniyu_kso_sandj_dlya_fonda_evraziya_2013.pdf [4] Корпоративная социальная ответственность. Case-study: на примере 30 компаний Казахстана. LPRC, 2015;
- [5] Оксина К.Э. Управление социальным развитием организации. -М.: Флинта, 2007. -160с.
- [6] Захаров, Я.А., Кузнецов, А.Л. Управление социальным развитием организации: учебник / – М.: ИНФРА-М., 2006. –286 с.
- [7] Основы социального управления: теория и методология: учебное пособие / под ред. В.Н. Иванова. – М.: ОАО «НПО «Экономика», 2000. – 271 с.
- [8] Управление социальным развитием организации: Григорьева Н.Н. Учебный курс (учебно-методический комплекс). – Москва, 2010 г. – 543 с.
- [9] <https://vlast.kz/biznes/B> Казахстане конфликты между бизнесом и человеком остаются скрытыми.

REFERENCES

- [1] Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы, "Егемен Қазақстан газеті" № 7 шығарылым, 2013ж., 5-7 б.
- [2] Управление социальным развитием организации: Н.Н.Богдан, М.Г.Масилова. Учебное пособие. - Владивосток: ВГУЭС, 2009 г.- 284 с.
- [3] http://ngoexpert.kz/upload/files/issledovaniyu_kso_sandj_dlya_fonda_evraziya_2013.pdf
- [4] Корпоративная социальная ответственность. Тематическое исследование: на примере 30 компаний Казахстана. LPRC, 2015;
- [5] Оксина К.Э. Управление социальным развитием организации. - М.: Флинта, 2007. -160с.
- [6] Захаров, Я.А., Кузнецов, А.Л. Управление социальным развитием организации: учебник / - М.: ИНФРА-М., 2006. - 286 с.
- [7] Основы социального управления: теория и методология: учебное пособие / под ред. В.Н. Иванова. - М.: ОАО «НПО «Экономика», 2000. - 271 с.
- [8] Управление социальным развитием организации: Григорьева Н.Н. Учебный курс (учебно-методический комплекс). - Москва, 2010 г. - 543 с.
- [9] <https://vlast.kz/biznes/V> Казахстане: конфликты между бизнесом и человеком

А. Болтаева

УниверситетНархоз

РАЗВИТИЕ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ БИЗНЕСА В КАЗАХСТАНЕ

Ключевые слова: государство, бизнес, социальная ответственность бизнеса, социальное развитие, социальный аудит, этика, стандарты социальной ответственности

Аннотация:В данной статье рассматриваются основные направления развития социальной ответственности бизнеса, дается его понятие как экономической категории. Представлено развитие элементов социального бизнеса.

Формирование социальной ответственности государства и бизнеса является одним из базовых условий устойчивого развития. Социальная ответственность в современном мире воспринимается не только как благотворительность, но и как эффективная деятельность, повышающая деловую репутацию и капитализацию компании. Это добровольный вклад бизнеса в развитие общества, социальной, экономической и экологической сфер. Это осознанные инвестиции бизнеса в будущее.

Так же анализируются результаты проведенных специализированных исследований, которые демонстрируют низкую осведомленность субъектов бизнеса Казахстана о социальной ответственности бизнеса, а также отсутствие единого понимания концепции социальной ответственности бизнеса различными заинтересованными сторонами.

По мнению автора, в Казахстане необходимо совершенствование системы социальной ответственности бизнеса, разработать аналитический инструментарий эффективности ее функционирования, на законодательном уровне определить порядок подготовки и аудита социальной отчетности.

Восполнение данных пробелов является необходимым условием повышения конкурентоспособности казахстанского бизнеса.

МАЗМҰНЫ

Физика

Бакытов Д., Курманбеков А.С., Исламов Р.А., Парецкая Н.А., Тамазян Р.А., Токмолдин С.Ж., Мартиросян К.С., Ильин А.И. Иод және кейбір органикалық лигандтармен калийдің кешенді қалыптасуы, нәтижесінде пайда болған қосылыстардың құрылымы мен қасиеттері..... 5

Химия

Алибеков Р.С., B.De Meulenaer, Серікбай Ф.Т. Penicillium caseicolum зеңімен дайындалған жұмсақ ірімшікті химиялық талдау..... 17

Экономика

Ламбекова А.Н., Нурғалиева А.М. Банктердегі ішкі бақылаудың мазмұны, мақсаттары мен міндеттері..... 24

Биология

Сейлғазина С., Потороко И., Джаманова Г., Койгельдина А. Қоректік элементтердің эспарцетпен сіңірілуіне қоршаған орта жағдайының әсері 28

Техникалық ғылымдар

Сахметова Г.Е., Бренер А.М., Дильман В.В., Балабеков О.С., Ковалев Д.А. Биогазды өндіру реакторларда масштабты өтпе және жылу мен массаны беру процестердің модельдеу ерекшеліктері..... 34

Генбач А.А., Джаманкулова Н.О. Жоғарғы үдемелі капиллярлық-кеуектік жылуалмастырғышты зерттеу және есептеу..... 41

Қалимолдаев М.Н., Бияшев Р.Г., Рог О.А. Ақпаратқа қол жеткізу саралау үлгісін құру үшін логикасын пайдаланыңыз..... 48

Сүрімбаев Б.Н., Байқоңырова Ә.Ө., Болотова Л.С. Алтын құрамды сульфидті кендерді гравитациялық байыту үрдісін зерттеу..... 55

Машеков С.А., Нұртазаев А.Е., Нұғман Е.З., Абсадықов Б.Н., Машекова А.С. Бес қапасты бойлық сыналы орнақта жұқа жолақтарды илемдеген кезде пішінбіліктердің иілуін имитациялы модельдеу 61

Бектүреєва Г.У., Койманова К.С., Мамитова А.Д., Мықтыбаев А.Д., Сағатов Д.А., Достай Ш.С., Ақтаева У.Ж., Жуматаева С.Б., Шапалов Ш.К. Тағамдық қалдықты және азықты экструзиялық өңдеу..... 73

Абилжанұлы Т., Абилжанов Д.Т., Солдатов В.Т., Альиурина А.С. Пик-3,0 мал азығын кенадымды жинағыш ұсақтағыштың эксплуатациянды-технологиялық көрсеткіштерді анықтау нәтижелері 80

Сағындықова А. Көп факторлы эксперимент жоспарлау индукциялық жылытқыш әдісімен астық кептіргіш зерттеу..... 84

Жакупбекова А.Е. Университет ситуациялық модель ретінде ситуацияларды топтарға бөлу.....92

Химия

Ахметкәрімова Ж.С., Молдахметов З.М., Ордабаева А.Т., Молдахметов Ж.Х., Байкенов М.И., Дюсекенов А.М., Жакупова А.Н. Ауыр көмірсутегі шикізатының тепе-тең кинетикалық анализі 97

Закарина Н.А., Айтуғанова Ш.Ж., Волкова Л.Д., Ким О.К. Лантанмен түрлендірілген НУ-цеолитті Al(2,5)NaHMM катализатордың активтілігін күрделі тәжірибелік реакторда зерттеу 104

Молдахметов З.М. Қазақстан республикасы органикалық синтез және көмірхимиясы институтындағы ғылыми зерттеулердің жағдайы мен даму мәселелері..... 113

Биология

Булгакова О.В., Жаббаева Д.Б., Берсімбаев Р.І. МикроРНК miR-155-5p Өкпе ісігінің патогенезіндегі рөлі 121

Жумабаева Б.А., Джанғалина Э.Д., Айташева З.Г., Лебедева Л.П., Зұлпұхар Ж.Т., Туысқанова М. Алматы облысы жағдайындағы үрмебұршақ дәндерінің белоктық компоненттерінің белсенділігін анықтау..... 130

Кедельбаев Б.Ш., Есимова А.М., Кудасова Д.Е., Рысбаева Г.С., Нарымбаева З.К. Тасымалданатын мыс катализаторы қатысында гидролитикалық гидрлеу әдісімен коза-пая целлюлозасынан қант спиртін алу процесін зерттеу 140

Жер туралы ғылым

Салихов Т.Қ. Батыс қазақстан облысында жобаланған «Бөкейорда» мемлекеттік табиғи резерватың территориясындағы өсімдік жамылғысының географиялық таралу заңдылықтары 145

Қоғамдық ғылымдар

Абдрасилов Т., Қалдыбай Қ., Нурматов Ж. Ислам философиясындағы адам мәселесі..... 155

Бақтиярова А. Ж. Қазақстан Республикасының ауылшаруашылығы саласының бүгінгі жағдайы мен негізгі мәселелері..... 164

Болтаева А. А. Қазақстандағы бизнестің әлеуметтік жауапкершілігінің дамуы..... 173

Косдаулетова Р.Е., Досқалиева Б.Б., Ярдякова И.В. Қазақстанның менеджментінің заманауи даму бағыттары... 180

Жұмақаева Б. Д. Саяси мінез құлық саясаттану ғылымының маңызды аспектілерінің бірі 188

Купешиова С.Т., Кареке Г.Т. Жоғары белгісіздік жағдайында тиімді инновациялық жоба тәуекелдердің басқару жүйесін құру..... 194

Мухтарова К.С., Ахметова З.Б., Ким И.А. ЕурАзӘЖ елдеріндегі интернет маркетингі инфрақұрылымының дамуы..... 200

Насимов М. Ө., Паридинова Б. Ж. Қайта өркендеу дәуіріндегі зайырлы саяси ойлар мен еуропалық ағартушылық дәуірдегі саяси идеялар..... 207

Серикова М.А. Салықтықәкімшілендіруаудиттіңтиімділігінмәселелері..... 215

Тазабекова А. Ч. Алматы қаласының өнеркәсібінде кәсіпкерліктің дамуының бағыттары 225

Темірбаева Д.М. Қазақстанда балалармен үй аруашылықтарының бөлу үрдістері мен заңдылықтарын..... 233

Торланбаева К.Ө. Шоқан Уәлиханов қазақтардағы мұсылмандық туралы..... 244

СОДЕРЖАНИЕ

Физика

<i>Бакытов Д., Курманбеков А.С., Исламов Р.А., Парецкая Н.А., Тамазян Р.А., Токмолдин С.Ж., Мартиросян К.С., Ильин А.И.</i> Комплексобразование калия с иодом и некоторыми органическими лигандами, структура и свойства образующихся соединений.....	5
---	---

Химия

<i>Алибеков Р.С., B.De Meulenaer, Серикбай Ф.Т.</i> Химический анализ мягкого сыра с плесенью созрелого с <i>Penicillium caseicola</i>	17
--	----

Экономика

<i>Ламбекова А.Н., Нурғалиева А.М.</i> Содержание, цели и задачи внутреннего контроля в банках.....	24
---	----

Биология

<i>Сейлгази́на С., Поторо́ко И., Джама́нова Г., Койгельди́на А.</i> Влияние условий окружающей среды на поглощение элементов питания эспарцетом.....	28
--	----

Технические науки

<i>Сахметова Г.Е., Бренер А.М., Дильман В.В., Балабеков О.С., Ковалев Д.А.</i> Особенности моделирования процессов передачи тепла и массы и масштабный переход в реакторах производства биогаза.....	34
--	----

<i>Генбач А.А., Джаманкулова Н.О.</i> Исследование и расчет высокофорсированного капиллярно-пористого теплообменника.....	41
---	----

<i>Калимолдаев М.Н., Бияшев Р.Г., Роз О.А.</i> Применение логики для построения моделей разграничения доступа к информации.....	48
---	----

<i>Суримбаев Б.Н., Байконурова А.О., Болотова Л.С.</i> Исследование процесса гравитационного обогащения золотосодержащих сульфидных руд.....	55
--	----

<i>Машеков С.А., Нуртазаев А.Е., Нугман Е.З., Абсадыков Б.Н., Машекова А.С.</i> Имитационное моделирование изгиба валков при прокатке тонких полос в пятиклетевом продольно-клиновом стане.....	61
---	----

<i>Бектуреева Г.У., Койманова К.С., Мамитова А.Д., Мықтыбаев А.Д., Сағатов Д.А., Достай Ш.С., Ақтаева У.Ж., Жұматаева С.Б., Шапалов Ш.К.</i> Экструзионная обработка кормов и пищевых отходов.....	73
--	----

<i>Абилжанұлы Т., Абилжанов Д.Т., Солдатов В.Т., Альиурина А.С.</i> Результаты определения эксплуатационно-технологических показателей опытного образца широкозахватного подборщика – измельчителя кормов пик-3,0.....	80
--	----

<i>Сағындықова А.</i> Исследования процесса сушки зерна посредством индукционных нагревателей методом планирования многофакторного эксперимента.....	84
--	----

<i>Жақупбекова А.Е.</i> Университет как ситуационная модель классификация проблемных ситуаций.....	92
--	----

Химия

<i>Ахметқаримова Ж.С., Мулдахметов З.М., Ордабаева А.Т., Мулдахметов Ж.Х., Байкенов М.И., Дюсекенов А.М., Жақупова А.Н.</i> Равновесно-кинетический анализ твердого углеводородного сырья.....	97
--	----

<i>Закарина Н.А., Айтүганова Ш.Ж., Волкова Л.Д., Ким О.К.</i> Испытания активности модифицированного лантаном НУ-цеолитного катализатора на Al(2,5)NaНММ в крупнѐнных лабораторных реакторах.....	103
---	-----

<i>Мулдахметов З.М.</i> Состояние и проблемы развития научных исследований в институте органического синтеза и углехимии РК.....	113
--	-----

Биология

<i>Булгакова О.В., Жабаева Д.Б., Берсимбаев Р.И.</i> Роль микроРНК miR-155-5p в патогенезе рака легкого.....	121
--	-----

<i>Жумабаева Б.А., Джангалина Э.Д., Айташева З.Г., Лебедева Л.П., Зултухар Ж.Т., Туысканова М.</i> Определение активности белковых компонентов семян фасоли обыкновенной в условиях алматинской области.....	130
--	-----

<i>Кедельбаев Б.Ш., Есимова А.М., Кудасова Д.Е., Рысбаева Г.С., Нарымбаева З.К.</i> Исследование процесса получения из целлюлозы гуза-паи сахарного спирта методом гидролитического гидрирования в присутствии нанесенного медного катализатора.....	140
--	-----

Науки о Земле

<i>Салихов Т.К.</i> Географические закономерности распределения растительного покрова на территории проектируемого государственного природного резервата «Бокейорда» западно-казахстанской области.....	145
---	-----

Общественные науки

<i>Абдрасилов Т., Калдыбай К., Нурматов Ж.</i> Проблема человека в исламской философии.....	155
---	-----

<i>Бактиярова А. Ж.</i> Основные проблемы и текущая ситуация в сельскохозяйственном секторе Республики Казахстан.....	164
---	-----

<i>Болтаева А.</i> Развитие социальной ответственности бизнеса в Казахстане.....	173
--	-----

<i>Косдаулетова Р. Е., Досқалиева Б. Б., Ярдықова И. В.</i> Современные направления развития казахстанского менеджмента.....	180
--	-----

<i>Жумақаева Б. Д.</i> Политическое поведение как объект исследования политической науки.....	188
---	-----

<i>Купешова С.Т., Карекке Г.Т.</i> Построение эффективной системы управления рисками инновационного проекта в условиях высокой неопределенности.....	194
--	-----

<i>Мухтарова К.С., Ахметова З.Б., Ким И.А.</i> Инфраструктура развития интернет-маркетинга в странах ЕАЭС.....	200
--	-----

<i>Насимов М. О., Паридинова Б. Ж.</i> Светская политическая мысль эпохи Возрождения и политические идеи европейского Просвещения.....	207
--	-----

<i>Серикова М.А.</i> Проблемы организации аудита эффективности налогового администрирования.....	215
--	-----

<i>Тазбақыева А. Ч.</i> Тенденции развития предпринимательства в промышленности города Алматы.....	225
--	-----

<i>Темірбаева Д. М.</i> Доходы домохозяйств с детьми в Казахстане: тенденции и особенности распределения.....	233
---	-----

<i>Торланбаева К.У.</i> Чокан Валиханов о мусульманстве у казахов.....	244
--	-----

CONTENT

Physics	
<i>Bakytov D., Kurmanbekov A.S., Islamov R.A., Paretskaya N.A., Tamazyan R.A., Tokmoldin S.Zh., Martirosyan K.S., Ilin A.I.</i> Potassium complexation with iodine and certain organic ligands, structure and properties of generated compounds.....	5
Chemistry	
<i>Alibekov R.S., Meulenaer B.De, Serikbay F.T.</i> Chemical analysis of soft moldy cheese repined with <i>Penicillium caseicola</i>	17
Economy	
<i>Lambekova A.N., Nurgaliyeva A.M.</i> Contents, objectives and tasks of internal control in banks.....	24
Biology	
<i>Seylgazina S., Potoroko I., Djamanova G., Koigeldina A.</i> Influence of environmental conditions on the supply of nutrients to hungarian sainfoin plants.....	28
Technical sciences	
<i>Sakhmetova G.E., Brener A.M., Dil'man V.V., Balabekov O.S., Kovalev D.A.</i> Peculiarities of modeling the heat and mass transfer with accounting the scaling for biogas production reactors.....	34
<i>Genbach A.A., Jamankulova N.O.</i> Research and calculation of high-forced capillary-porous heat exchanger.....	41
<i>Kalimoldayev M.N., Biyashev R.G., Rog O.A.</i> Application of logic for access control modeling.....	48
<i>Surimbayev B.N., Baikonurova A.O., Bolotova L.S.</i> Investigation of the process of gravity concentration of gold-containing sulfide ores.....	55
<i>Mashkov S.A., Nurtazaev A.E., Nugman Ye.Z., Absadykov B.N., Mashekova A.S.</i> Simulation modeling of the roll bending at the rolling of thin strips in the five-stand longitudinal-wedge mill.....	61
<i>Bekturyeva G.U., Koimanova K.S., Mamitova A.D., Miktibayev A.D., Sagatov D.A., Dostay Sh.S., Aktayeva U.Zh., Zhumatayeva S.B. Sh.K. Shapalov</i> Extrusion processing of food wastes in feed.....	73
<i>Abilzhanuly T., Abilzhanov D.T., Soldatov V.T., Alshurina A.S.</i> Results of determination operational-technological indicators of experimental sample of wide pickup chopper pik-3,0.....	80
<i>Sagyndikova Aigul.</i> Investigation of the grain drying process by induction heaters by method of planning a multifactor experiment.....	84
<i>Zhakupbekova A.Y.</i> The university as a situational model and classification of problematic situations.....	92
Chemistry	
<i>Akhmetkarimova Zh.S., Muldakhmetov Z.M., Ordabaeva A.T., Muldakhmetov Zh.H., Baikenov M.I., Dyusekenov A.M., Zhakupova A.N.</i> Equilibrium kinetic analysis of solid hydrocarbons.....	97
<i>Zakarina N. A., Aytuganova Zh. Sh., Volkova L.D., Kim O.K.</i> Tests of activity of hy-catalyst based on Al(2,5)NaHMM modified by lantan in bigger laboratory reactors	103
<i>Muldakhmetov Z. M.</i> The status and problems of development of scientific research in the institute of organic synthesis and coal chemistry of Kazakhstan.....	113
Biology	
<i>Bulgakova O.V., Zhabayeva D.B., Bersimbaev I.R.</i> The role of miR-155-5p in the pathogenesis of lung cancer.....	121
<i>Zhumabayeva B.A., Dzhangalina E.D., Aytasheva Z.G., Lebedeva L.P., Zulpukhar Zh.T., Tuysqanova M.</i> Determination of protein components activities for common bean harvested in almaty region	130
<i>Kedelbayev B.Sh., Yessimova A.M., Kudassova D.E., Rysbayeva G.S., Narymbaeva Z.K.</i> Study the process of obtaining of sugar alcohol from guza-paya cellulose by hydrolytic hydrogenation in the presence of supported copper catalyst.....	140
Earth science	
<i>Salikhov T.K.</i> Geographical distribution patterns of vegetation in design of state nature reserve "Bokeyorda" west kazakhstan region.....	145
Social Sciences	
<i>Abdrassilov T.K., K.Kaldybay K., Nurmatov Zh. Y.</i> The problem of man in islamic philosophy.....	155
<i>Bakhtiyarova A. Zh.</i> The basic problems and current situation in the agricultural sector of the Republic of Kazakhstan.....	164
<i>Boltaeva A.A.</i> Development of social responsibility of business in Kazakhstan.....	173
<i>Kosdauletova R.Y., Doskaliyeva B. B., Yardyakova I.</i> Modern directions of development of kazakhstan management.....	180
<i>Zhumakayeva B.D.</i> Political behavior as a subject of the political science study.....	188
<i>Kupeshova S.T., Kareke G.T.</i> Building an effective risk management system for an innovative project under conditions of high uncertainty.....	194
<i>Mukhtarova K.S., Akhmetova Z.B., Kim I.A.</i> Development of internet-marketing infrastructure in the eurAsian economic union.....	200
<i>Nassimov M. O., Paridinova B. Zh.</i> Secular political thought of the renaissance and the political ideas of the european enlightenment	207
<i>Serikova M.A.</i> Problems of organization of performance audit in tax administration	215
<i>Tazabekova A.</i> Entrepreneurship development trends in the industry of Almaty city.....	225
<i>Temirbayeva D. M.</i> Household income with children in Kazakhstan: trends and distribution patterns.....	233
<i>Torlanbayeva K.U.</i> Chokan Valikhanov on Islam among the Kazakhs.....	244

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

ISSN 2518-1483 (Online), ISSN 2224-5227 (Print)

<http://www.reports-science.kz/index.php/ru/>

Редакторы *М. С. Ахметова, Д. С. Аленов, Т.А. Апендиев*
Верстка на компьютере *А.М. Кульгинбаевой*

Подписано в печать 01.06.2017.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.

7,9 п.л. Тираж 2000. Заказ 3.